

2. Sídlní struktura

Jihomoravský kraj se rozkládá na ploše 7 188 km². V 673 obcích, které spadají do 7 okresů a 21 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP), ke dni sčítání žilo 1 197 651 obyvatel. Na rozloze ČR se kraj podílí 9,1 % a na počtu obyvatel 11,4 %, v mezikrajském srovnání je 4. největší rozlohou, v počtu obyvatel je ale na 3. místě.

Současná podoba území kraje je dána zákonem č. 387/2004 Sb., o změně hranic krajů. Od 1. 1. 2005 přešlo do Jihomoravského kraje celkem 25 obcí z kraje Vysočina, všechny do okresu Brno-venkov. Vnitřní hranice mezi okresy kraje byly upraveny na základě vyhlášky č. 513/2006 Sb., kterou se měnila vyhláška č. 564/2002 Sb., o stanovení území okresů ČR. Bylo sesouladěno území okresů s územím správních obvodů ORP, od 1. 1. 2007 tak došlo ke změně příslušnosti do okresu u 26 obcí.

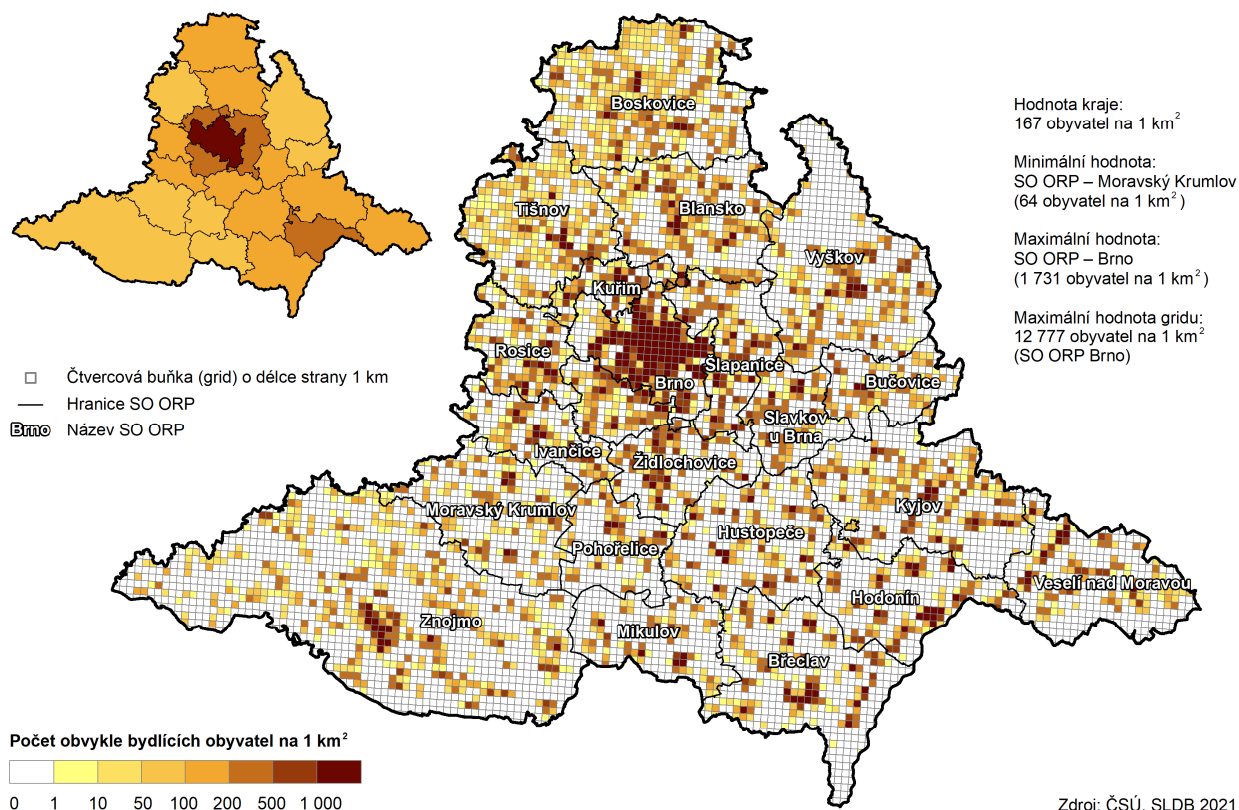
Tab. 2.1 Základní ukazatele sídelní struktury podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností

Kraj, SO ORP	Počet			Hustota zalidnění (osoby/km ²)	Na 1 obec připadá			Podíl obyvatel žijících (%)	
	obyvatel	obcí			rozloha (km ²)	obyvatel	částí obcí	ve městech	v obci s rozšířenou působností
		celkem	z toho měst						
Jihomoravský kraj	1 197 651	673	50	166,6	10,7	1 780	1,3	62,4	53,5
Blansko	56 023	43	3	159,4	8,2	1 303	1,5	49,9	35,5
Boskovice	51 204	73	5	100,2	7,0	701	1,6	51,4	23,3
Brno	398 510	1	1	1 731,3	230,2	398 510	48,0	100,0	100,0
Břeclav	57 821	18	5	131,8	24,4	3 212	1,3	65,6	42,1
Bučovice	15 896	20	1	93,0	8,5	795	1,3	40,5	40,5
Hodonín	58 508	18	2	204,6	15,9	3 250	1,1	51,5	41,2
Hustopeče	35 820	28	3	100,9	12,7	1 279	1,0	32,3	17,0
Ivančice	24 204	17	3	140,3	10,1	1 424	1,4	69,3	40,1
Kuřim	23 967	10	2	311,1	7,7	2 397	1,0	62,0	47,9
Kyjov	53 645	42	4	114,1	11,2	1 277	1,1	41,3	20,5
Mikulov	20 010	17	1	82,0	14,4	1 177	1,0	37,3	37,3
Moravský Krumlov	22 291	33	2	64,1	10,5	675	1,2	38,7	25,4
Pohořelice	14 730	13	1	75,4	15,0	1 133	1,2	35,7	35,7
Rosice	26 565	24	2	152,3	7,3	1 107	1,0	38,6	24,8
Slavkov u Brna	24 199	18	1	153,4	8,8	1 344	1,0	29,2	29,2
Šlapanice	71 643	40	3	208,8	8,6	1 791	1,1	23,1	10,9
Tišnov	31 828	59	1	93,0	5,8	539	1,5	29,0	29,0
Veselí nad Moravou	35 620	22	2	104,0	15,6	1 619	1,2	44,1	29,1
Vyškov	51 483	42	3	95,3	12,9	1 226	1,8	56,2	39,4
Znojmo	90 118	111	3	72,5	11,2	812	1,2	42,2	37,4
Židlochovice	33 566	24	2	172,8	8,1	1 399	1,0	23,5	11,0

Počet obcí na území kraje, resp. okresů v současných hranicích, prošel v období zahrnujícím konání 6 populačních cenzů významnými změnami. V roce 1961 k datu konání sčítání byl kraj členěn na 754 obcí. V dalších letech došlo k integraci obcí do větších celků, jejím výsledkem bylo 631 obcí při sčítání v roce 1980. Po roce 1991, kdy existovalo již 645 obcí, proběhlo další osamostatnění obcí až na 673 obcí v roce 2001, což je počet platný i v současnosti. Při srovnání velikostních charakteristik obcí je v čele krajské město Brno. Je rozlohou největší a žije zde třetina obyvatel kraje. Na druhém pólu je rozlohou nejmenší obec Závist (42 ha) a počtem obyvatel je nejmenší obec Zblovce (okr. Znojmo) s 35 obyvateli. Z pohledu správních obvodů obcí s rozšířenou působností (SO ORP) je největším obvodem SO ORP Znojmo, 111 obcí je na ploše 1 242 km² a žije zde po Brně i nejvyšší počet obyvatel. Obce s největší průměrnou rozlohou jsou v SO ORP Břeclav, s nejvyšším průměrným počtem obyvatel v SO ORP Hodonín, naopak rozlohou i počtem obyvatel v průměru nejmenší obce jsou v SO ORP Tišnov.

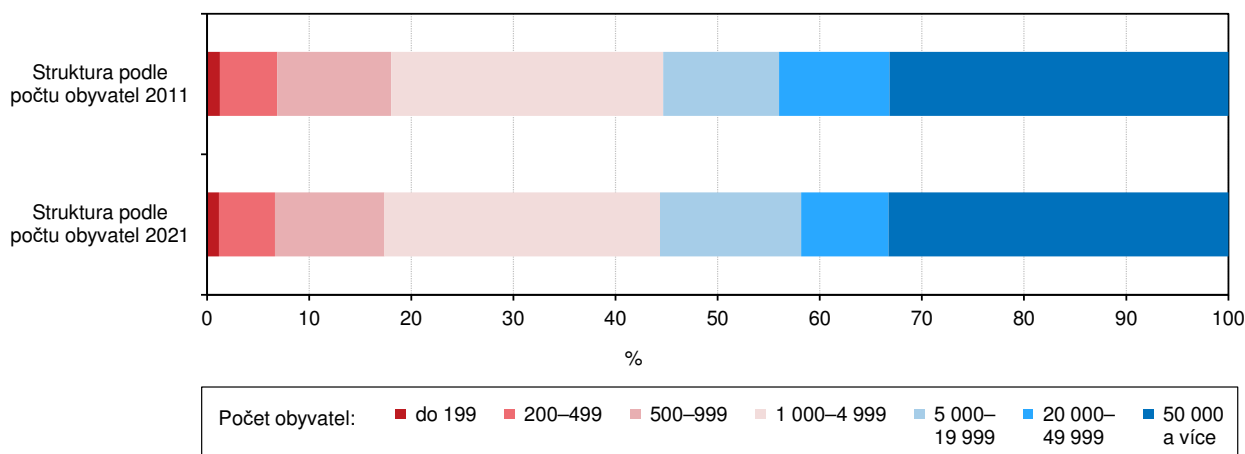
Rozmístění obyvatel a hustota zalidnění v Jihomoravském kraji

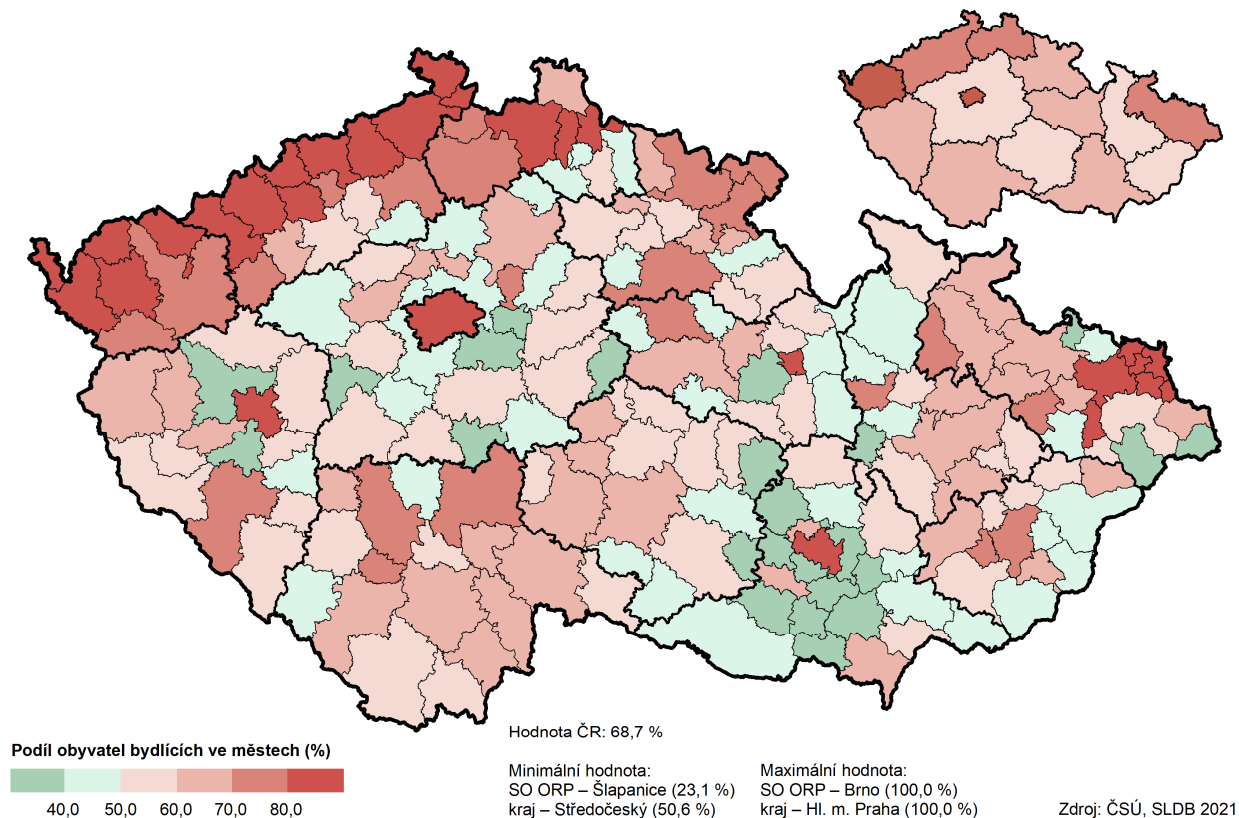
Část obce je evidenční sídelní jednotka se samostatnou řadou čísel popisných a evidenčních, je zpravidla totožná s katastrálním územím a musí být územně celistvá, ale její zástavba souvislá být nemusí. V kraji je 673 obcí, které v době sčítání měly 907 částí obcí. Z obcí má nejvíce částí Brno (48), v ostatních SO ORP se průměrný počet částí obcí pohybuje v rozmezí 1,0 až 1,8 (SO ORP Vyškov) částí obce na obec.

V Jihomoravském kraji je 50 měst, v nichž žije obyvatel 747,7 tis. obyvatel. Podíl městského obyvatelstva dosahuje 62,4 % (v ČR 68,7 %). Proti roku 1961 (22 měst) je počet měst více než dvojnásobný, proti roku 2011 přibýlo 1 město (Veverská Bítýška). Největším městem je Brno, nejmenším jsou Jevišovice (1 150 obyvatel). Podíl městského obyvatelstva byl kromě Brna nejvyšší v SO ORP Ivančice (69,3 %). Nejvyšší podíl venkovského obyvatelstva byl zjištěn v SO ORP Šlapanice (76,9 %), tento podíl byl nejvyšší i ve srovnání se správními obvody ostatních krajů ČR.

Graf. 2.1 Velikostní struktura obcí v Jihomoravském kraji

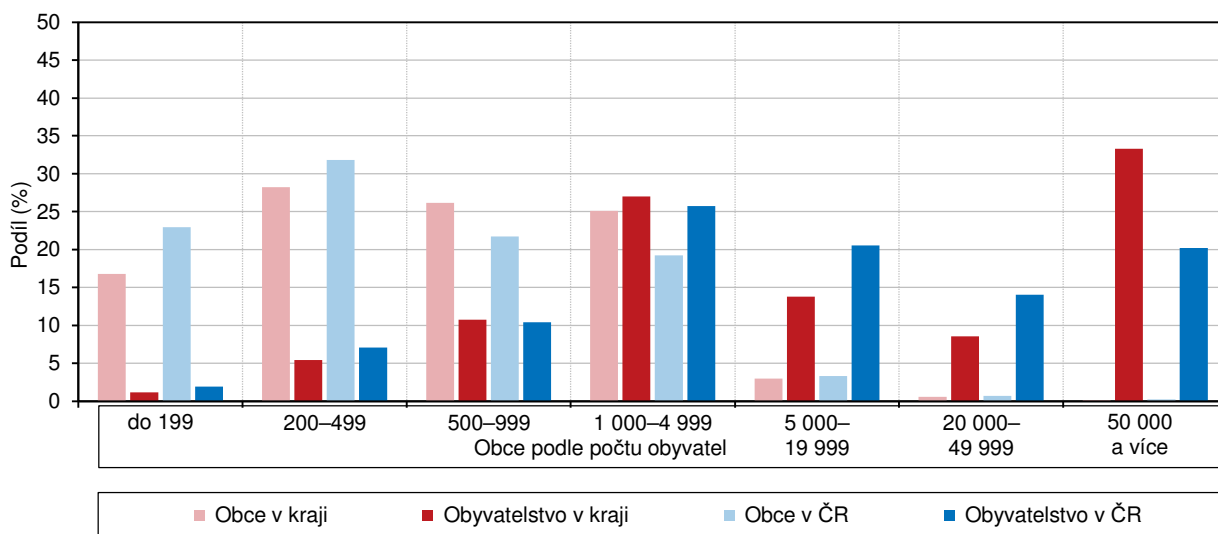

Městské obyvatelstvo ve správních obvodech ORP a krajích

V rozdělení 673 obcí do velikostních skupin podle počtu obyvatel je na jedné straně Brno jako zástupce největší velikostní skupiny a 4 okresní města ve velikostní skupině 20 až 50 tisíc obyvatel (Znojmo, Hodonín, Břeclav a Vyškov). Páté okresní město Blansko s počtem obyvatel 19 900 po posledním sčítání z této kategorie vypadlo. Na druhém pólu je 113 obcí, v nichž žije v každé méně než 200 obyvatel. Největší počet obcí Jihomoravského kraje se nachází ve velikostní skupině 200 až 499 obyvatel. Celkem 190 obcí tvořilo 28,2 % celku, ovšem žilo zde pouze 5,5 % z počtu obyvatel kraje.

Graf. 2.2 Sídlní struktura obcí Jihomoravského kraje a České republiky (bez hl. m. Prahy)

Obec v Jihomoravském kraji měla v průměru 1 780 obyvatel (7. nejvyšší hodnota mezi kraji, celorepubliková hodnota je 1 682 obyvatel na 1 obec). Podíl městského obyvatelstva je, jak již bylo uvedeno, až 9. nejvyšší.

Hustotou osídlení 166,6 obyvatel na km² se ale kraj řadí na 3. místo (v ČR je hustota zalidnění 133,4 obyvatel na km²).

Tab. 2.2 Sídelní struktura podle velikostních skupin obcí

	Počet obcí	Podíl (%)	Rozloha obcí (km ²)	Podíl (%)	Počet obyvatel	Podíl (%)	Hustota zalidnění (osoby/km ²)
Jihomoravský kraj	673	100,0	7 188	100,0	1 197 651	100,0	166,6
v tom obce s počtem obyvatel:							
do 199	113	16,8	700	9,7	14 187	1,2	20,3
200–499	190	28,2	1 305	18,2	65 344	5,5	50,1
500–999	176	26,2	1 699	23,6	128 538	10,7	75,7
1 000–1 999	110	16,3	1 310	18,2	150 451	12,6	114,9
2 000–4 999	59	8,8	1 093	15,2	173 026	14,4	158,3
5 000–9 999	15	2,2	439	6,1	100 476	8,4	229,0
10 000–19 999	5	0,7	155	2,2	64 661	5,4	416,3
20 000–49 999	4	0,6	257	3,6	102 458	8,6	398,9
50 000–99 999	-	-	-	-	-	-	-
100 000 a více	1	0,1	230	3,2	398 510	33,3	1 731,3

V souladu s mezinárodními doporučeními byly výsledky SLDB 2021, stejně jako při sčítání 2011, zpracovány podle místa obvyklého pobytu obyvatel, které je definováno jako místo, kde osoba převážně pobývá, tráví dobu svého každodenního odpočinku bez ohledu na dočasnou nepřítomnost z důvodu rekreace, návštěv, pracovních cest, pobytu ve zdravotnickém zařízení apod., a kde je členem konkrétní domácnosti. Rozhodujícím kritériem byla délka pobytu, a to nejméně 12 měsíců, příp. úmysl dlouhodobého pobytu. Určujícím faktorem faktického pobytu byla deklarace na sčítacím formuláři, a to bez ohledu na místo trvalého pobytu, resp. povoleného přechodného pobytu.

Registrovaný pobyt, neboli podle dřívější terminologie trvalý pobyt, je úředně hlášený pobyt, a to bez ohledu na to, kde občan skutečně bydlel nebo kde byl sečten.

Tab. 2.3 Obyvatelstvo podle druhu pobytu a velikostních skupin obcí

	Osoby s obvyklým pobytem celkem	v tom s pobytem (%)		Osoby s registrovaným pobytem celkem	Rozdíl mezi počtem osob s obvyklým a registrovaným pobytem	
		obvyklým i registrovaným	jen obvyklým		celkem	%
Jihomoravský kraj	1 197 651	96,8	3,2	1 180 889	16 762	1,4
v tom obce s počtem obyvatel:						
do 199	14 187	92,5	7,5	14 382	-195	-1,4
200–499	65 344	93,7	6,3	66 312	-968	-1,5
500–999	128 538	94,1	5,9	130 278	-1 740	-1,3
1 000–1 999	150 451	94,2	5,8	152 103	-1 652	-1,1
2 000–4 999	173 026	94,2	5,8	174 858	-1 832	-1,0
5 000–9 999	100 476	92,3	7,7	99 591	885	0,9
10 000–19 999	64 661	91,8	8,2	63 714	947	1,5
20 000–49 999	102 458	93,0	7,0	101 781	677	0,7
50 000–99 999	-	-	-	-	-	-
100 000 a více	398 510	89,7	10,3	377 870	20 640	5,5

V Jihomoravském kraji si uvedlo ke dni sčítání obvyklý pobyt 1 197 651 osob, v tom obvyklý i registrovaný pobyt mělo 1 159 887 osob a 37 764 osob jen pobyt obvyklý. Registrovaný pobyt zde mělo 1 180 889 osob.

Velká většina osob v Jihomoravském kraji zde měla pobyt obvyklý i registrovaný. Existují zde ovšem 2 malé skupiny obyvatel – z celkového počtu osob s obvyklým pobytem zde 37,8 tis. osob mělo pobyt jen obvyklý. Druhou skupinou je 21,0 tis. osob z počtu obyvatel s trvalým pobytem, které zde měly pouze trvalý pobyt. Jde o osoby s trvalým pobytem v kraji, které žijí v jiném kraji nebo v cizině.

Rozdíly mezi počtem osob s obvyklým a registrovaným pobytem byly relativně největší v menších obcích, kde převažoval počet registrovaných obyvatel. Na opačném konci je Brno coby obec nad 100 000 obyvatel, kde naopak převažuje počet obvykle bydlících.

V mezikrajském porovnání byl podíl osob jen s obvyklým pobytem v Jihomoravském kraji druhý nejvyšší po Středočeském kraji (6,2 %). Naopak nejnižší je tento podíl v Moravskoslezském kraji (0,9 %). Ve většině krajů byl počet osob s registrovaným pobytem vyšší než počet obvykle bydlících, pouze ve třech krajích převažoval počet osob obvykle bydlících (ve Středočeském, Jihomoravském a Plzeňském). Převaha registrovaných obyvatel nad obvykle bydlícími byla nejvyšší v Moravskoslezském kraji (o 18,4 tis. obyvatel). Převaha obvykle bydlících nad registrovanými byla nejvyšší ve Středočeském kraji (o 40,3 tis. obyvatel).

